EIROPAS
KOMISIJA

Briselē, 29.9.2025.
COM(2025) 561 final

KOMISIJAS ZIŅOJUMS EIROPAS PARLAMENTAM UN PADOMEI

Riska pārvaldības un noturības veidošanas veicināšana Eiropā – pirmais ziņojums par Savienības noturības pret katastrofām mērķu īstenošanu Otrais atjauninājums par katastrofu riska novēršanu un pārvaldību Eiropā

{SWD(2025) 279 final}

1. KOPSAVILKUMS

Savienības civilās aizsardzības mehānismam (*UCPM*) ir izšķiroša nozīme katastrofu riska pārvaldības nākotnes veidošanā visā Eiropā. Tas veicina proaktīvu, prognozējošu pieeju sagatavotībai katastrofām un noturībai pret tām saskaņā ar 2023. gadā pieņemtajiem Savienības noturības pret katastrofām mērķiem (*DRG*)[1] un nesen pieņemto ES sagatavotības savienības stratēģiju[2].

Šajā ziņojumā ir aplūkota riska pārvaldība un noturības veidošana ES no *UCPM* perspektīvas. Tajā ir aplūkotas norises gan valstu, gan ES līmenī, galveno uzmanību pievēršot četrām tematiskajām jomām: paredzēšana, iedzīvotāju sagatavotība, agrīnā brīdināšana un civilās aizsardzības noturība. Tas ir **pirmais progresa ziņojums par *DRG* īstenošanu** saskaņā ar Lēmuma Nr. 1313/2013/ES 34. panta 2. punktu un **otrais progresa ziņojums par riska novēršanu un pārvaldību** saskaņā ar minētā lēmuma 5. panta 1. punkta g) apakšpunktu.

Konstatējumi kopumā apstiprina, ka ir vajadzīga proaktīvāka, visaptverošāka un integrētāka pieeja noturībai un sagatavotībai, kā ierosināts ES sagatavotības savienības stratēģijā. Paredzēšanas jomā ir jāturpina attīstīt augstas kvalitātes dati, zinātniskā pētniecība un analītiskie rīki un spējas, lai atbalstītu uz risku balstītu lēmumu pieņemšanu. Visaptverošais ES risku un apdraudējumu novērtējums, kas plānots 2026. gadā, vēl vairāk pastiprinās šos centienus visās nozarēs.

Joprojām ir ļoti svarīgi uzlabot **iedzīvotāju sagatavotību**. Lai gan ir gūti panākumi, joprojām pastāv būtiskas nepilnības, kas liecina, ka ir jāturpina izstrādāt saziņas rīki, kas veicina izmaiņas uzvedībā, sagatavotības kultūru un nodrošina iekļaujošu saziņu, kurā iesaistītas mazāk aizsargātas grupas, arī personas ar invaliditāti. ES līmenī plānotie pasākumi ietver ES riska apzināšanās dienu un jaunas pamatnostādnes, kā arī izmēģinājuma apmācību valstu ekspertiem par riska paziņošanu. Sinerģija ar ES iekšējās drošības aizsardzības stratēģiju[3] vēl vairāk uzlabos saziņu un koordināciju attiecībā uz riskiem, apdraudējumiem un noturību visā ES.

Vēl viena būtiska joma, kurai jāpievērš uzmanība, ir **agrīnās brīdināšanas sistēmu** efektivitāte. Lai gan tehnoloģiskie sasniegumi, piemēram, *Copernicus* ārkārtas situāciju pārvaldības pakalpojums un *Galileo* ārkārtas brīdināšanas satelītpakalpojuma darbības sākšana, ievērojami uzlabo sabiedrības brīdināšanas spējas, organizatoriskie faktori un cilvēkfaktori joprojām ir būtiski, lai brīdinājumus pārvērstu par savlaicīgām, dzīvību glābjošām darbībām. Ir jāturpina darbs, lai stiprinātu brīdinājumu izplatīšanu, ārkārtas rīcības plānošanu un sadarbspējīgu sistēmu agrīnai brīdināšanai par vairākiem apdraudējumiem integrāciju valstu un pārrobežu līmenī.

Lai veidotu **civilās aizsardzības noturību**, Komisija un dalībvalstis ir sākušas iniciatīvas, lai veiktu stresa testu ārkārtas operāciju centriem un uzlabotu investīciju plānošanu. Ilgtspējīgām investīcijām gan fiziskajā infrastruktūrā, gan operacionālajos procesos ir izšķiroša nozīme, lai nodrošinātu neatliekamās palīdzības dienestu nepārtrauktību. Ir svarīga arī finansiālās noturības stiprināšana, lai uzlabotu reaģēšanu uz negaidītām krīzēm un ātru atveseļošanos no tām. Starpnozaru un pārrobežu sadarbība joprojām ir būtiska visas valdības noturībai pret katastrofām.

[1] COM(2023) 61 final, 8.2.2023.
[2] JOIN(2025) 130 final, 26.3.2025.
[3] COM/2025/148 final, 1.4.2025.

Komisija ir paplašinājusi ***UCPM* spēju veidošanas rīkkopu**, lai labāk atbalstītu civilās aizsardzības centienus visā ES. Šis atbalsts būs vēl vairāk jāpastiprina, lai stiprinātu katastrofu riska pārvaldību un *DRG* īstenošanu.

Lai gan šajā ziņojumā galvenā uzmanība ir pievērsta norisēm ES un īpaši *UCPM*, tajā ir atzīts, ka Savienības drošību un centienus katastrofu riska pārvaldībā nevar īstenot izolēti. Lai stiprinātu Savienības sagatavotību un nodrošinātu kopīgu drošību, būtiska nozīme būs noturības stiprināšanai kaimiņreģionos un darba turpināšanai plašākas drošības joslas izveidei ap ES.

2. IEVADS

Pēdējos gados ES ir saskārusies ar dažādām katastrofām, krīzēm un apdraudējumiem, kuru rezultātā ir gājuši bojā cilvēki, pieaug kaitējums[4] un ir atklātas nepilnības sistēmās, kas sniedz pamatpakalpojumus. *UCPM* ir bijusi galvenā loma ES kolektīvajā reaģēšanā, jo tā sniedz koordinētu ārkārtas palīdzību valstīm, kurām tā ir vajadzīga. Tajā pašā laikā *UCPM* ir spējis stāties pretī arvien sarežģītāku risku videi, pastiprinot savas reaģēšanas spējas, paplašinot *rescEU*[5] un stiprinot Ārkārtas reaģēšanas koordinācijas centru (*ERCC*). Centieni ir vērsti arī uz katastrofu riska pārvaldības un noturības veidošanas stiprināšanu, īpaši ar to, ka 2023. gadā tika pieņemti *DRG* civilās aizsardzības jomā[6] un 2025. gadā – ES sagatavotības savienības stratēģija[7] ar plašāku starpnozaru tvērumu.

Šajā ziņojumā aplūkota riska pārvaldība un noturības veidošana ES, galveno uzmanību pievēršot četrām tematiskajām jomām:

1. paredzēšana;
2. iedzīvotāju sagatavotība;
3. agrīnā brīdināšana, kā arī
4. civilās aizsardzības noturība.

Tiks aptverti divi atsevišķi pienākumi saskaņā ar *UCPM* lēmumu[8], proti, **pirmais progresa ziņojums par *DRG*** saskaņā ar 34. panta 2. punktu un **otrais progresa ziņojums par riska novēršanu un pārvaldību** saskaņā ar minētā lēmuma 5. panta 1. punkta g) apakšpunktu.

Ziņojumā ir aplūkotas **norises gan valstu, gan ES līmenī**, vienlaikus atzīstot dažus ierobežojumus, ko rada pieejamo datu atšķirīgais termiņš un tvērums. **Valstu atziņas** ir balstītas uz informāciju, ko saskaņā ar *UCPM* lēmuma 6. pantu sniegušas dalībvalstis un iesaistītās valstis un kas uzsver kopš Komisijas 2024. gada ziņojuma par katastrofu riska novēršanu un pārvaldību Eiropā publicēšanas[9] gūtos panākumus. Komisijas dienestu darba dokumentā, kas pievienots šim ziņojumam, ir padziļināti aplūkoti konstatējumi, kas izriet no šīm valstu atziņām. Norises **ES līmenī** ietver Komisijas jaunākās iniciatīvas, kuru mērķis ir veicināt *DRG* un atbalstīt riska pārvaldību saskaņā ar *UCPM*.

[4] https://www.eea.europa.eu/en/analysis/indicators/economic-losses-from-climate-related
[5] https://civil-protection-humanitarian-aid.ec.europa.eu/what/civil-protection/resceu_en.
[6] COM(2023) 61 final, 8.2.2023.
[7] JOIN(2025) 130 final, 26.3.2025.
[8] https://eur-lex.europa.eu/eli/dec/2013/1313/2021-01-01/eng
[9] COM(2024) 130 final un SWD(2024) 130 final

3. PAREDZĒŠANA

1. mērķis. Paredzēšana: uzlabot riska novērtēšanu, paredzēšanu un katastrofu riska pārvaldības plānošanu. Pirmais mērķis kopā ar to saistīto pamatiniciatīvu par scenāriju izstrādi ir devis jaunu impulsu prognozējošiem darba virzieniem. Tas aicina uzlabot prognozēšanas un daudzējāda apdraudējumu pieeju izmantošanu, neaizsargātības, pārrobežu un starpnozaru ietekmes novērtēšanu un zināšanu par riskiem integrēšanu novēršanas un sagatavotības plānošanā.

3.1. KOMISIJAS INICIATĪVAS

Laikposmā no 2023. līdz 2024. gadam prognozēšanas spēju ir stiprinājušas divas galvenās darbības: i) katastrofu scenāriju izstrāde, lai sniegtu informāciju *UCPM* plānošanai un ii) ar pārrobežu riskiem saistītu riska datu uzlabošana.

3.1.1. Scenāriju veidošana – jauns rīks, lai stiprinātu UCPM *sagatavotību liela mēroga katastrofām*

Scenāriju veidošanas pasākumā, kas 2023. gadā tika sākts kā pamatiniciatīva, sadarbībā ar valstu ekspertiem, Komisijas dienestiem un pētniekiem un, izmantojot operatīvās, zinātniskās un tematiskās politiskās speciālās zināšanas, tika izstrādāti desmit ES mēroga katastrofu scenāriji. Scenāriji aptver 16 dabas un cilvēka izraisītus apdraudējumus, kas atlasīti, lai atspoguļotu ES mainīgās riska vides plašumu un izpētītu iespējamus visnelabvēlīgākos notikumus ar pārrobežu un starpnozaru ietekmi[10].

Analīzē tika iegūti dažādi ar scenārijiem saistīti konstatējumi, vienlaikus atklājot arī vairākas transversālas prioritārās jomas, kurās ir vajadzīga pastiprināta rīcība (*sk. 1. tekstlodziņu*). Rezultātus izmanto, lai sniegtu informāciju novēršanas un sagatavotības plānošanai ES līmenī, arī, lai noteiktu *UCPM* reaģēšanas spēju mērķus un stiprinātu koordināciju starp civilo aizsardzību un citām politikas jomām. Scenāriju veidošana ir paredzēta kā nepārtraukts process: var tikt izstrādāti papildu scenāriji, un pārskatīti jau esošie, lai reaģētu uz mainīgajiem riskiem un politikas prioritātēm.

3.1.2. ES mēroga riska datu veidošana pārrobežu riska novērtēšanai un pārvaldībai

No *UCPM* ir investēti līdzekļi, lai stiprinātu zināšanu bāzi, kas vajadzīga prognozējošai riska pārvaldībai, arī izmantojot **Riska datu centru**, kas izveidots Kopīgā pētniecības centra Katastrofu riska pārvaldības zināšanu centrā.

Riska datu centrs tika izveidots, lai risinātu ieilgušo problēmu saistībā ar sadrumstalotiem un nekonsekventiem riska datiem ES līmenī un tādējādi atbalstītu gan katastrofu riska pārvaldību, gan pielāgošanos klimata pārmaiņām. Kā centrāla platforma tā nodrošina brīvu piekļuvi apstrādātām, pierādījumos balstītām datu kopām par apdraudējumiem, pakļautību riskam, neaizsargātību un katastrofu radītiem postījumiem un zaudējumiem. Pašreizējo centienu mērķis ir paplašināt minēto datu kopu apjomu un kvalitāti, integrējot apdraudējuma vērtējumus, informāciju par iedzīvotāju, ēku, kritiskās infrastruktūras pakļautību riskam un

[10] Scenārijos ir iekļauta smaga kodolavārija; ekstremāli ziemas laikapstākļi ar kiberkomponentu; ekstremāls karstuma vilnis; enerģētikas krīze Savienībā; smaga pandēmija; bruņots konflikts; teroristu uzbrukums; zemestrīces izraisīts cunami; iekšzemes ūdeņu un piekrastes piesārņojums un vulkāna izvirdums. Ņemot vērā to satura sensitīvo raksturu, scenāriji nav publiski pieejami.

daudzdimensionālu neaizsargātību, lai nodrošinātu integrētu pārskatu par katastrofu riskiem un lai palielinātu sabiedrības informētību.

1. tekstlodziņš. Katastrofu scenāriju izveidē gūtā pieredze – piecas prioritārās jomas pastiprinātai rīcībai

i. *UCPM* reaģēšanas spējas: vajadzība vēl vairāk stiprināt operatīvās reaģēšanas spējas, tai skaitā turpināt *rescEU*[11] rezerves izstrādi un diversifikāciju;

ii. starpnozaru koordinācija: lielāks uzsvars ir jāliek uz visu apdraudējumu pieeju, starpnozaru koordināciju un sadarbību ar dalībniekiem, kas nav civilās aizsardzības dalībnieki, lai labāk sagatavotos sarežģītām ārkārtas situācijām;

iii. zināšanas par risku un saziņa: jāuzlabo prognozēšana, riska noteikšana, saziņa, iedzīvotāju sagatavotība un agrīnā brīdināšana;

iv. mazāk aizsargātu grupu iekļaušana: novēršanas, sagatavotības un reaģēšanas pasākumos būtu sistemātiskāk jāintegrē mazāk aizsargātu grupu un personu ar invaliditāti īpašās vajadzības;

v. Finansējums: pastiprināti un elastīgāki finansēšanas mehānismi varētu palīdzēt reaģēt uz starpnozaru, ilgstošām un pārrobežu katastrofām.

3.2. VALSTU INICIATĪVAS

Dalībvalstu un iesaistīto valstu ziņojumi[12] saistībā ar prognozēšanu liecina par pastāvīgu riska novērtēšanas metodiku attīstību, kas norāda uz progresu vairākās jomās. Lai gan visizplatītākā pieeja joprojām tradicionālie viena riska novērtējumi, **arvien lielāka uzmanība tiek pievērsta visu apdraudējumu pieejām un kombinēto risku un lavīnveida ietekmes izpētei**, īpaši attiecībā uz kritisko infrastruktūru. Lielāka uzmanība arī tiek pievērsta jauniem riskiem, un tagad vairāk nekā trešdaļa valstu riska apzināšanā izmanto prognozēšanas un paredzēšanas metodes. No tām Beļģija, Īrija un Nīderlande savos riska novērtēšanas procesos ir integrējušas potenciālo scenāriju analīzi[13].

Visbiežāk ziņotie riski joprojām ir plūdi, ekstremāli laikapstākļi, kodolavārijas un radioloģiskas avārijas, sausums un ar veselību saistīti riski (cilvēka vai dzīvnieku izcelsmes riski). Tomēr mainīgā riska vide ir mudinājusi **apsvērt jaunus apdraudējumus un scenārijus, īpaši drošības jomā**. Pieaug izpratne par cilvēka izraisītiem riskiem, tai skaitā rūpnieciskām avārijām un kodolavārijām, kritiskās infrastruktūras traucējumiem un kiberuzbrukumiem. Kopš 2015. gada ir ievērojami palielinājies ziņojumu skaits par vides un ķīmiskajiem riskiem, savukārt ar transportu skaita risku pieaugums ir bijis visstraujākais kopš 2020. gada.

Valstis arvien vairāk novērtē teritoriju, nozaru un iedzīvotāju neaizsargātību un kvantitatīvi novērtē katastrofu ietekmi uz cilvēkiem, ekonomiku un vidi. Vairākas valstis savos riska novērtējumos ir integrējušas klimata pārmaiņu ietekmi, ņemot vērā arī klimata pārmaiņu politiskās un sociālās sekas, piemēram, klimata izraisītu migrāciju. Tas atspoguļo pieaugošo

[11] *rescEU* tika izveidots kā Eiropas reaģēšanas spēju un krājumu stratēģiska rezerve, ko pilnībā finansē ES. Tajā ietilpst ugunsdzēsības lidmašīnu un helikopteru flote, medicīniskās evakuācijas lidmašīna un vairāki būtiski krājumi.

[12] Valstis, kas piedalās *UCPM*, ir Albānija, Bosnija un Hercegovina, Islande, Moldova, Melnkalne, Ziemeļmaķedonija, Norvēģija, Serbija, Turcija un Ukraina.

[13] Potenciālo scenāriju analīze ir prognozēšanas metode, ko izmanto, lai sistemātiski atklātu potenciāli svarīgu norišu agrīnas pazīmes, sk. arī https://www.eea.europa.eu/en/analysis/publications/horizon-scanning-tips.

izpratni par saikni starp katastrofu riska pārvaldību un pielāgošanos klimata pārmaiņām, jo **klimata pārmaiņas ir atzītas par vienu no galvenajiem riska virzītājspēkiem**.

Valstu ziņojumi liecina par **progresu datu vākšanā par katastrofu radītiem zaudējumiem**, un Spānija, Portugāle un Ungārija ir minējusi vienotas valsts datubāzes izveidi. Neraugoties uz to, ka plaši tiek atzīta zaudējumu un kaitējuma datu nozīme riska analīzē un plānošanā, joprojām pastāv būtiskas nepilnības, piemēram, vienotas valsts sistēmas trūkums datu konsolidācijai un ierobežota tvēruma datu vākšana.

3.3. TURPMĀKĀ RĪCĪBA

ES sagatavotības savienības stratēģijā ir noteikts turpmākā darba virziens, tā uzsverot, cik svarīga ir prognozēšana un visu apdraudējumu pieeja sagatavotībai. Lai īstenotu šo redzējumu, ir būtiski attīstīt spēju paredzēt, novērtēt un sagatavoties plašam katastrofu scenāriju klāstam, galveno uzmanību pievēršot transversālai neaizsargātībai, saliktiem riskiem un lavīnveida ietekmei.

Turpmākajos gados izšķiroša nozīme būs pastāvīgām investīcijām zinātnē, augstas kvalitātes datos un analītiskajās spējās, lai radītu zināšanas un atziņas, kas vajadzīgas lēmumu pieņemšanai. ES mēroga katastrofu scenāriju izstrāde ir bijis nozīmīgs solis uz priekšu sagatavotības plānošanā, jo tā uz risku balstītus pierādījumus pārvērš saskaņotos *UCPM* plānošanas pieņēmumos. Visaptverošais ES riska novērtējums, kas plānots 2026. gadā, būs svarīgs rīks pierādījumu bāzes stiprināšanai plašākai starpnozaru profilaksei un sagatavotībai. Šim novērtējumam būtu jāsniedz papildu atbalsts un pierādījumi, lai sniegtu informāciju valstu riska pārvaldības centienu īstenošanai un virzītu stratēģiskas investīcijas noturībā visā ES, tā palīdzot novērst pastāvīgos trūkumus, kas konstatēti datos par risku un zaudējumiem un kas pašlaik kavē paredzēšanu gan valstu, gan ES līmenī.

Ar klimatu saistīto risku kontekstā efektīvai prognozēšanai ir vajadzīga ciešāka integrācija starp katastrofu riska pārvaldību un pielāgošanos klimata pārmaiņām. ES misija "Pielāgošanās klimata pārmaiņām" jau rada zināšanas un risinājumus, lai atbalstītu šos centienus, un tā turpinās veicināt sadarbību starp klimata un katastrofu riska novēršanas dalībniekiem Eiropas, valstu un reģionālā līmenī, tādējādi palīdzot saskaņot īstermiņa un vidēja termiņa sagatavotību ar ilgtermiņa pielāgošanās plānošanu attiecībā uz klimata izraisītiem apdraudējumiem.

Prognozēšanas spējas būtu jāstiprina arī ārpus ES, īpaši kaimiņvalstīs, kuras bieži vien ir jauno risku priekšplānā un kurām var būt svarīga loma negatīvās blakusietekmes mazināšanā. Tā kā daudziem no šiem partneriem pašlaik trūkst riska datu un institucionālo spēju, kas vajadzīgas, lai sagatavotos prognozēšanai, šo trūkumu novēršana arī stiprinātu pašas ES noturību.

4. IEDZĪVOTĀJU SAGATAVOTĪBA

2. mērķis. Gatavība: palielināt riska apzināšanos un iedzīvotāju sagatavotību. Otrais mērķis veicina sabiedrības piekļuvi informācijai par risku, mudina pieņemt sagatavotības pasākumus un veicina novēršanas un pilsoniskās līdzdalības kultūru. Šajā mērķī ir izvirzīts vērienīgs mērķrādītājs – līdz 2030. gadam 90 % Savienības iedzīvotāju vajadzētu būt labi

informētiem par katastrofu riskiem savā reģionā[14]. 2024. gadā iedzīvotāju informētība bija 67 %, kas liecina par progresa iespējām[15].

Lai gan sabiedrības informēšana par riskiem un sagatavotību ir valstu iestāžu pienākums, *UCPM* var atbalstīt valstu centienus, izmantojot zināšanu apmaiņu, spēju veidošanu un finansiālu palīdzību valstu un pārrobežu iniciatīvām.

4.1. KOMISIJAS INICIATĪVAS

4.1.1. Pamatiniciatīva "PreparEU"

Lai veicinātu otrā *DRG* "Gatavība" sasniegšanu, Komisija sāka **pamatiniciatīvu *preparEU***. Šajā kontekstā riska paziņošanas prakses kartēšana visā ES apvienojumā ar apspriešanos ar dalībvalstīm un iesaistītajām valstīm noteica kopīgas vajadzības un jomas, kurās ES līmeņa rīcība varētu radīt pievienoto vērtību (*sk. 2. tekstlodziņu*). Šis process atklāja bagātīgu, bet sadrumstalotu riska paziņošanas vidi ar daudzām vērtīgām iniciatīvām, kuras ir izkliedētas un grūti pieejamas mācīšanās no līdzbiedriem vajadzībām. Reaģējot uz apzinātajām vajadzībām, **Komisija ir izstrādājusi spēju veidošanas pasākumu kopumu**, kas ietver:

- labas prakses un papildmateriālu repozitoriju Savienības Civilās aizsardzības zināšanu tīkla platformā[16];
- ES veiktu apmācību riska paziņošanas speciālistiem;
- prakses kopienu, kas apvieno praktiķus un veicina mācīšanos no līdzbiedriem.

2024. gadā **Komisija publicēja labas prakses rokasgrāmatu par dabas ugunsgrēku riska izpratnes veicināšanu**[17], kurā aplūkots būtisks jautājums, ņemot vērā to, ka 96 % dabas ugunsgrēku izraisa cilvēka rīcība[18]. Rokasgrāmatā ir izklāstītas iniciatīvas ES un ārpus tās un uzsvērti galvenie faktori, kas veicina izpratnes veidošanu, piemēram, mērķtiecīgu saziņas stratēģiju izstrādi, sadarbību starp nozarēm un pārvaldības līmeņiem, ieinteresēto personu iesaisti, paziņojumu pielāgošanu vietējiem apstākļiem, ilgtspējīga finansējuma nodrošināšanu un zinātnes un prakses sasaisti.

Informētības veicināšanai **būtiska nozīme ir arī izpratnei par to, kā cilvēki uztver riskus un reaģē uz ieteikumiem attiecībā uz sagatavotību**. Šajā kontekstā Komisijas Kopīgais pētniecības centrs veic uzvedības pētījumus, lai saprastu, kā cilvēki interpretē riska paziņošanu un kā reaģē uz to. Šajā darbā gūtās atziņas var palīdzēt uzlabot publisku paziņojumu un pieeju izstrādi, tādējādi veicinot ne tikai lielāku izpratni, bet arī sagatavotības darbību īstenošanu.

2. tekstlodziņš. Izmēģinājuma projekts "*preparEU*" – spēku apvienošana iedzīvotāju sagatavotības jomā

Dalībvalstīm un iesaistītajām valstīm ir bijusi svarīga loma pamatiniciatīvas *preparEU* virzīšanā. Zviedrijas, Norvēģijas, Spānijas un Beļģijas civilās aizsardzības iestādes pētīja, kā Eiropas dimensija varētu papildināt un atbalstīt valstu darbības informēšanai par risku. ES

[14] Komisijas Ieteikums par Savienības noturības pret katastrofām mērķiem, https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=CELEX%3A32023H0215%2801%29&qid=1676531610023.

[15] Eirobarometra īpašais ziņojums Nr. 541, ES civilā aizsardzība, galvenie konstatējumi, 7. lpp., https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/2977.

[16] https://civil-protection-knowledge-network.europa.eu

[17] Wildfire risk awareness good practice note.pdf

[18] https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/5afff469-a62c-11ef-85f0-01aa75ed71a1/language-en

finansētā izmēģinājuma projektā tika apzinātas šādas darbības jomas, lai uzlabotu riska apzināšanos un sagatavotību ES:

i. *pašgatavības pamati – pamatnostādnes mājsaimniecību sagatavotībai, ņemot vērā vispārējās un universālās vajadzības;*
ii. *mācību programma skolām – sagatavotības katastrofām integrēšana skolas mācību programmās, lai veicinātu sagatavotības kultūru jau no agrīna vecuma;*
iii. *mazāk aizsargātas grupas – mazāk aizsargātu grupu uzrunāšana un iesaiste (arī vadlīnijas speciālistu atbalstam iekļaujošas riska paziņošanas veikšanai);*
iv. *"*PreparEU*" diena(-s) – ierosināts ikgadējs ES mēroga pasākums, kura mērķis ir palielināt sabiedrības informētību par pašgatavību un noturību pret riskiem;*
v. *tīmekļa centrs riska paziņošanai un sagatavotībai – ierosināts izveidot tiešsaistes repozitoriju, lai apmainītos ar informāciju un rīkiem saistībā ar sabiedrības informētību par risku visā ES.*

Šie ieteikumi palīdzēs veidot Komisijas darbību īstenošanu attiecībā uz pamatiniciatīvu "*preparEU*" un iedzīvotāju sagatavotību.

4.1.2. Eirobarometra aptauja par iedzīvotāju riska apzināšanos un sagatavotību

Lai gūtu visaptverošu izpratni par sabiedrības informētību par riskiem un sagatavotību visā ES, Komisija par šo tematu veica **pirmo Eirobarometra aptauju**, kas publicēta 2024. gada septembrī[19]. Aptaujā tika pētīti dažādi riska apzināšanās un sagatavotības aspekti, arī subjektīvie riski, informācijas avoti un gatavība iesaistīties sagatavotības darbībās.

Aptaujas svarīgākie konstatējumi liecina, ka **daudziem eiropiešiem trūkst informācijas par katastrofām un viņi tām nav sagatavoti**. Aptuveni puse respondentu nejūtas labi sagatavoti vietējiem riskiem, un aptuveni divas trešdaļas respondentu uzskata, ka viņiem ir vajadzīgs vairāk informācijas, lai varētu sagatavoties katastrofām vai ārkārtas situācijām. Sagatavotības līmenis ir zems – aptuveni puse respondentu jūtas nesagatavoti katastrofām – un tas ievērojami atšķiras atkarībā no tādiem faktoriem kā valsts, ienākumi, izglītība un pilsētu un lauku vide.

Aptaujā ir izceltas jomas, kurās vajadzīgi uzlabojumi, tai skaitā maza kopienas iesaiste un ierobežota noturība pret kritiski svarīgu pakalpojumu traucējumiem. Tomēr aptauja arī liecina par spēcīgu uzticēšanos neatliekamās palīdzības dienestiem un vēlmi saņemt informāciju par sagatavotību katastrofām, kas sniedz iespēju izmantot šīs stiprās puses un uzlabot vispārējo riska apzināšanos un sagatavotību.

4.2. VALSTU INICIATĪVAS

Dalībvalstu un iesaistīto valstu dati uzsver, cik svarīga ir publiska komunikācija par riskiem un sagatavotību, valstīm virzoties uz priekšu visdažādākajās darbībās.

Tagad vairāk valstu informāciju par riskiem dara pieejamu sabiedrībai, un 23 valstis publicē savu riska novērtējumu rezultātus oficiālajās tīmekļa vietnēs un izmanto šos konstatējumus, lai atbalstītu sagatavotības centienus. Piemēram, Somija un Melnkalne izmanto riska novērtējumu publiskos rezultātus, lai sniegtu informāciju mācību un sagatavotības pasākumiem. Dānija un Īrija veic apsekojumus par to, kā iedzīvotāji uztver riskus un sagatavotību.

[19] https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/3228

Dalībvalstis un iesaistītās valstis ir ieviesušas jaunas pieejas riska paziņošanai un izpratnes veicināšanai, piemēram, didaktiskās spēles un valsts civilās aizsardzības dienas vai nedēļas organizēšanu. Lai gan tīmekļa vietnes un internets joprojām ir visbiežāk ziņotie saziņas kanāli, riska izpratnes veicināšanas kampaņas un drukāto materiālu izmantošana ir divkāršojusies salīdzinājumā ar 2020. gadu. Ziemeļvalstis ir sākušas sabiedrības informēšanas iniciatīvas, piemēram, kampaņas par sagatavotību mājās, izglītojošus resursus un informatīvas brošūras, lai uzlabotu sabiedrības sagatavotību ārkārtas situācijām un iespējamiem konfliktiem.

Valstu riska apzināšanās un komunikācijas pasākumi ir vērsti uz konkrētām grupām, tai skaitā mazāk aizsargātu iedzīvotāju grupām, sezonāliem rezidentiem un vecāka gadagājuma cilvēkiem. Šo iniciatīvu galvenā mērķauditorija bieži vien ir studenti un jaunieši. Piemēram, Čehijā ir visaptveroša skolu programma, lai mācītu skolēnus, kā zvanīt uz neatliekamās palīdzības dienestiem, rīkoties bīstamās situācijās un izprast aizsardzības un sirēnu signālus. Pasākumi, kuru mērķis ir veicināt drošu uzvedību ikdienas dzīvē un ārkārtas situācijās, tiek organizēti arī vecāka gadagājuma iedzīvotājiem un personām ar invaliditāti, piemēram, Austrijas bērnu un senioru drošības olimpiādes.

4.3. Turpmākā rīcība

Neraugoties uz progresu, joprojām pastāv būtiskas nepilnības sabiedrības informētībā par riskiem un sagatavotībā, kas uzsver vajadzību pēc efektīvākām un iekļaujošākām saziņas stratēģijām. Kā liecina Eirobarometra konstatējumi, pārāk daudzi iedzīvotāji jūtas nepietiekami informēti vai nesagatavoti katastrofām, savukārt valstu iestādes saskaras ar problēmām saziņas iniciatīvu ietekmes novērtēšanā un informācijas pārvēršanā uzvedības izmaiņās. Pierādījumi arī liecina, ka saziņas un sagatavotības centienos vairāk jāiekļauj mazāk aizsargātas grupas (piemēram, studenti, skolēni un jaunieši, personas ar invaliditāti, vecāka gadagājuma cilvēki un imigranti).

Lai novērstu šīs nepilnības, ir vajadzīga proaktīvāka, iekļaujošāka un līdzdalīgāka pieeja, ko var īstenot, investējot izglītībā, iesaistot kopienas un iedzīvotājus, veidojot uzticēšanos un veicinot uz noturību vērstu sagatavotību starp paaudzēm. ES sagatavotības savienības stratēģija atbalstīs šo pāreju, izmantojot visas sabiedrības pieeju, kuras mērķis ir veicināt sagatavotības un noturības kultūru visā ES. Sinerģija ar ES iekšējās drošības aizsardzības stratēģiju palīdzēs stiprināt saziņu par dažādiem riskiem un apdraudējumiem, atbalstot saskaņotu publisko ziņapmaiņu un veicinot daudzpusīgāku iedzīvotāju sagatavotību visā ES.

Iniciatīvai "*PreparEU*" būs būtiska nozīme ES sagatavotības savienības stratēģijas redzējuma virzīšanā, tai skaitā, veicot darbības, lai veicinātu iedzīvotāju pašpietiekamību vismaz 72 stundu ilgumā ārkārtas situācijās un krīzēs. Lai atbalstītu valstu iestādes riska paziņošanas jomā, ES izstrādās pamatnostādnes, 2025. gada beigās sāks izmēģinājuma apmācību un organizēs ikgadēju ES sagatavotības dienu. Turpmākās darbības ietvers sagatavotības veicināšanu, izmantojot izglītības un jaunatnes programmas, un jaunu pētījumu radīšanu, lai informētu politiku un praksi.

Varbūt arī vajag labāk sagatavot iedzīvotājus veselības pamataprūpes sniegšanai krīzes situācijās, arī kara scenārijos, izmantojot tādas iniciatīvas kā pirmās palīdzības mācību komplekti vai iedzīvotāju veselības rezerves izveide.

ES sagatavotībai svarīga būs arī iedzīvotāju sagatavotības uzlabošana ES tuvākajās kaimiņvalstīs, īpaši Vidusjūras reģionā, jo nepietiekama noturība ārvalstīs var izraisīt lielāku pārvietošanas spiedienu un citu blakusietekmi, kas tieši ietekmē Savienību.

5. AGRĪNA BRĪDINĀŠANA

3. mērķis. "Brīdināšana": uzlabot agrīno brīdināšanu Pamatojoties uz trešo mērķi, gan Komisija, gan dalībvalstis savas attiecīgās kompetences ietvaros ir pielikušas papildu pūles, lai uzlabotu prognozēšanas, atklāšanas un sabiedrības brīdināšanas spējas, kas ir būtisks prognozējošas riska pārvaldības elements.

Agrīnās brīdināšanas sistēmas (ABS), kas ir **plaši atzītas par vienu no efektīvākajiem instrumentiem dzīvību glābšanai un ar katastrofām saistītu zaudējumu mazināšanai**[20], ir ļoti svarīgas gan valstu, gan starptautiskos sagatavotības centienos. Apvienoto Nāciju Organizācija, izmantojot pamatiniciatīvu par visiem pieejamu agrīnās brīdināšanas sistēmu *"Early Warnings for All"*[21], ir veicinājusi rīcību, lai panāktu iekļaujošu, daudzējādu apdraudējumu ABS.

Eiropas Savienībā par agrīno brīdināšanu un publiskajiem brīdinājumiem galvenokārt atbild valstu iestādes. ***UCPM* ir papildinoša loma**, ko tas pilda, izstrādājot transnacionālus rīkus, stiprinot Ārkārtas reaģēšanas koordinēšanas centra situācijas apzināšanās spējas un sniedzot tehnisku un finansiālu palīdzību valstu agrīnās brīdināšanas spējām.

5.1. KOMISIJAS INICIATĪVAS

Komisija ir izstrādājusi **plašu agrīnās brīdināšanas un informācijas sistēmu klāstu** (*sk. 3. tekstlodziņu*), ko var izmantot arī dalībvalstu publiskās iestādes, lai papildinātu savus valsts rīkus. To vidū turpmāk izklāstītās iniciatīvas sniedz būtisku ieguldījumu civilās aizsardzības un katastrofu riska pārvaldības atbalstīšanā.

3. tekstlodziņš. Agrīnās brīdināšanas un informācijas sistēmas

i. **ES līmeņa 27 sistēmu katalogs, kas aptver dažādu veidu apdraudējumus** un ir pieejams valstu civilās aizsardzības iestādēm risku uzraudzībai un lēmumu pieņemšanai vajadzīgās informācijas iegūšanai;

ii. **globālās situācijas uzraudzības sistēma (*GSS*)** – vienota platforma, kas apvieno datus no dažādām ES līmeņa agrīnās brīdināšanas un informācijas sistēmām, tādējādi stiprinot *ERCC* spēju sekot līdzi jauniem apdraudējumiem un prognozēt iespējamo kritisko ietekmi. Platformai var piekļūt arī **valstu civilās aizsardzības iestādes**;

iii. ***Copernicus* ārkārtas situāciju pārvaldības pakalpojums (*CEMS*)**, kas sniedz agrīnās brīdināšanas pakalpojumus par plūdiem, dabas ugunsgrēkiem un sausumu, izveidojot kartes reaģēšanas, atjaunošanas un preventīvu pasākumu atbalstam un ģenerējot datus par pakļautību apdraudējumam, lai palīdzētu identificēt riskam pakļautās teritorijas un aktīvus;

iv. **Eiropas dabas apdraudējumu zinātniskā partnerība *(ENHSP)*** – zinātniska sadarbība, kas *ERCC* nodrošina reāllaika, ekspertu veiktu monitoringu par dabas ugunsgrēkiem visā Eiropā dabas ugunsgrēku sezonā. Lai ar šo ieguvumu dalītos ar dalībvalstīm un

[20] Piemēram: https://wmo.int/topics/early-warning-system; https://www.undrr.org/implementing-sendai-framework/sendai-framework-action/early-warnings-for-all.
[21] https://www.un.org/en/climatechange/early-warnings-for-all

iesaistītajām valstīm, *ERCC* ir sācis programmu, kas ļauj valstu iestādēm pieprasīt *ENHSP* un Eiropas antropogēno apdraudējumu zinātniskajai partnerībai (*EAHSP*) agrīnus novērtējumus saistībā ar radioloģiskiem apdraudējumiem un kodolapdraudējumiem un gaidāmām ārkārtas situācijām.

Komisija izstrādā jaunas iniciatīvas, ieskaitot MI radīta rīka izstrādi iniciatīvā "MI sabiedriskam labumam". Rīks, kas integrēts globālajā dabas ugunsgrēku informācijas sistēmā, balstīsies uz MI algoritmiem, lai modelētu ugunsbīstamības prognozes, atklātu ugunsgrēkus un prognozētu uguns izplatību.

Vēl viens gaidāms nozīmīgs panākums ir ***Galileo* ārkārtas brīdināšanas satelītpakalpojums**, kas nodrošinās uz satelītiem balstītu brīdināšanas kanālu, lai sasniegtu cilvēkus attālās vai mazāk savienotās teritorijās, pat tad, ja nav iespējams piekļūt zemes tīkliem. Šis papildu redundances slānis stiprinās sabiedrības brīdināšanas sistēmu noturību, tā parādot ES kosmosa programmas pievienoto vērtību civilās aizsardzības un katastrofu riska pārvaldības atbalstīšanā. Tā kā vairākās dalībvalstīs notiek izmēģināšana, paredzams, ka pakalpojums sāks darboties 2026. gada sākumā.

UCPM arī **atbalsta valstu un starptautiskās agrīnās brīdināšanas iniciatīvas**, piemēram, *UNESCO* Starpvaldību okeanogrāfijas komisijas iniciatīvu "*CoastWAVE*"[22], kuras mērķis ir sagatavot piekrastes kopienas Atlantijas okeāna ziemeļaustrumu reģionos un Vidusjūras reģionos cunami un citiem piekrastes apdraudējumiem. Balstoties uz ciešu sadarbību starp valsts un vietējām neatliekamās palīdzības iestādēm, zinātniekiem un piekrastes kopienām, iniciatīva jau ir palīdzējusi kopienām Kiprā, Grieķijā, Spānijā, Turcijā, Ēģiptē un Marokā.

ES ir guvusi ievērojamus panākumus attiecībā uz **sabiedrības brīdināšanu**, pamatojoties uz Eiropas Elektronisko sakaru kodeksa (Direktīva (ES) 2018/1972) 110. pantu, kurā noteikts, ka dalībvalstīm ir jānodrošina iespēja ārkārtas situācijās tieši nosūtīt brīdinājumus uz personu mobilajiem tālruņiem. Lielākā daļa valstu to jau ir īstenojušas, bet dažas vēl nav pabeigušas šo procesu.

5.2. VALSTU INICIATĪVAS

Dalībvalstu un iesaistīto valstu dati liecina par ABS plašāku izmantošanu. Tomēr pieejamā informācija par metodēm un infrastruktūru apdraudējuma monitoringam, atklāšanai un prognozēšanas spējām joprojām ir ierobežota.

Salīdzinājumā ar 2020. gadu **vairāk valstu ziņo, ka ir ieviesušas ABS, lai agrīni atklātu apdraudējumus attiecībā uz visiem nozīmīgajiem riskiem**, un visvairāk tiek ziņots par ekstremāliem laikapstākļiem, nukleāriem un radioloģiskiem riskiem un plūdiem. Valstis ir arī ziņojušas ABS par tādiem riskiem kā piesārņojums un masveida migrācija, par kuriem iepriekš netika ziņots, un tas liecina par ABS tvēruma pakāpenisku paplašināšanu.

Arvien vairāk nostiprinās arī saikne starp ABS Eiropas un pasaules līmenī, un lielāks skaits valstu nekā 2020. gadā liecina, ka attiecīgo valstu sistēmas ir savienotas ar ABS Eiropas vai pasaules līmenī. Tomēr tikai mazāk nekā desmit valstu min pārrobežu sadarbības pasākumus ABS jomā, kas liecina, ka ir iespējami uzlabojumi. Dažas valstis norāda uz līdzekļu devēju

[22] https://tsunami.ioc.unesco.org/en/articles/coastwave

atbalsta izmantošanu, lai paplašinātu savas sabiedrības brīdināšanas sistēmas, tā stiprinot sabiedrības brīdināšanas spējas.

5.3. Turpmākā rīcība

Lai gan tehnoloģijas un zināšanas par risku nodrošina pamatu, efektīva agrīnā brīdināšana lielā mērā ir atkarīga no organizatoriskiem faktoriem un cilvēkfaktoriem. Būs vajadzīgs turpmāks darbs, lai nodrošinātu, ka agrīnās brīdināšanas signāliem seko savlaicīgi un iekļaujoši brīdinājumi iedzīvotājiem, ārkārtas rīcības plāni un informēta individuāla reakcija. ES līmenī un, kā izklāstīts ES sagatavotības savienības stratēģijā, prioritāšu skaitā ir *CEMS* turpmāka uzlabošana, tā izmantošanas un integrācijas valstu sistēmās veicināšana un daudzējādus apdraudējumus aptverošu, sadarbspējīgu risinājumu izstrāde.

ERCC turpinās attīstīt un pilnveidot savas spējas apzināties situāciju. Lai gan jaunā *GSS* platforma ir nozīmīgs solis uz priekšu, ir iespējams veikt turpmākus uzlabojumus, iekļaujot nozaru uzraudzību, lai sniegtu gandrīz reāllaika ieskatu par kritiski svarīgu pakalpojumu, piemēram, enerģētikas, transporta vai veselības aprūpes traucējumiem, un tādējādi atbalstītu visaptverošāku un paredzamāku situācijas apzināšanos[23].

Tā kā efektīva agrīnā brīdināšana ir atkarīga arī no spēcīgiem organizatoriskiem faktoriem un cilvēkfaktoriem, būtiska būs iedzīvotāju informētības un sagatavotības palielināšana, lai agrīnos brīdinājumus pārvērstu dzīvību glābjošā rīcībā. Paredzams, ka *Galileo* ārkārtas brīdināšanas satelītpakalpojuma uzsākšana 2026. gadā ievērojami uzlabos sabiedrības brīdināšanas spējas, jo šis pakalpojums paplašina sistēmas tvērumu un redundanci.

Lai nodrošinātu ABS efektivitāti, būs jāturpina centieni stiprināt pamatā esošos procesus, veicināt iekļautību, attīstīt daudzējādu apdraudējumu pieejas un stiprināt ABS pārrobežu integrāciju. Šos centienus virzīs ES sagatavotības savienības stratēģija, kurā prioritāte piešķirta ES līmeņa rīku izstrādei un izmantošanai un *ERCC* starpnozaru uzraudzības spēju paplašināšanai, lai veicinātu visaptverošāku situācijas apzināšanos.

Šo zinātību, kā arī nepieciešamās sistēmas un spējas varētu izmantot arī ES tuvāko kaimiņvalstu iestādēm, lai veidotu ne tikai to spējas, bet arī sinerģiju un sadarbspēju.

6. CIVILĀS AIZSARDZĪBAS NOTURĪBA

4. mērķis "Reaģēšana" ir vērsts uz *UCPM* reaģēšanas spējas stiprināšanu. Lai neatpaliktu no riska vides pieaugošās sarežģītības un uzlabotu sagatavotību, *UCPM* galvenā uzmanība ir pievērsta **ārkārtas reaģēšanas spējas**, piemēram, specializēta aprīkojuma un vienību, un saistīto spēju attīstībai. Šie centieni ir atspoguļoti Komisijas nesen pieņemtajā Spēju progresa ziņojumā un attiecīgajā dienestu darba dokumentā[24].

5. mērķis "Drošība" ir vērsts uz civilās aizsardzības noturības uzlabošanu, kas tiek darīts, saskaņojot to ar ES un *NATO* satvaru noturības veidošanai vitāli svarīgu sabiedrības funkciju jomā, piemēram, ES Direktīvu par kritisko vienību noturību (ES 2022/2557)[25] un *NATO*

[23] COM(2025)286, https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=celex:52025DC0286.
[24] SWD/2025/146 final (23.–44. lpp.), https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52025SC0146.
[25] https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2022/2557/oj/eng

noturības pamatprasībām. Tas veicina darbības nepārtrauktības uzlabošanu, starpnozaru un pārrobežu koordināciju, riska paziņošanu un informācijas pārvaldību, kā arī partnerības ar privāto sektoru, pilsonisko sabiedrību un brīvprātīgo organizācijām. Tas arī veicina novērtēšanu pēc katastrofām un mācīšanos, lai uzlabotu sagatavotību, reaģēšanu un novēršanu.

6.1. KOMISIJAS INICIATĪVAS

6.1.1. Pamatiniciatīva par stresa testu ārkārtas situāciju operatīvajos centros

Lai uzlabotu **ārkārtas operāciju darbības nepārtrauktību *UCPM* ietvaros**, Komisija sāka pamatiniciatīvu ar diviem galvenajiem komponentiem: i) *ERCC* darbības nepārtrauktības stresa tests un ii) atbalsts valstu kontaktpunktiem to testos, ko veic, izmantojot brīvprātīgu metodi un pieredzes apmaiņu. Mācībās tiek novērtēti būtiski darbības nepārtrauktības elementi, piemēram, būtisku funkciju, iekārtu un aprīkojuma, cilvēkresursu un koordinācijas, komunikācijas darbplūsmu un treniņu un mācību veikšana.

Līdz šim **desmit valstis un *ERCC* ir veikušas stresa testus** un dalījušās ar savām pieejām un gūtajām atziņām. Iniciatīva ir palīdzējusi palielināt informētību par darbības nepārtrauktību un apzināt jomas, kurās vajadzīgi uzlabojumi. 2025. gadā tā turpinājās ar darbsemināriem valstu mācībās gūtās pieredzes apmaiņai un nesaistošu pamatnostādņu izstrādi par darbības nepārtrauktības nodrošināšanu *UCPM* ietvaros. Lai nodrošinātu nepārtrauktu informācijas apmaiņu par darbības nepārtrauktību visu diennakti septiņas dienas nedēļā traucējumus izraisošu notikumu gadījumā, Komisija izveidos īpašu ekspertu grupu. Pieredze, kas gūta no šīs iniciatīvas, var būt noderīga darbā, lai nodrošinātu svarīgu sabiedrības funkciju nepārtrauktību saskaņā ar ES sagatavotības savienības stratēģiju.

6.1.2. Sagatavotības un koordinācijas testēšana sarežģītu krīžu situācijās

ERCC 2024. gadā rīkoja **plaša mēroga mācības "*EU Integrated Resolve 2024 – Parallel and coordination Exercise (EU IR24 – PACE)*"**, lai pārbaudītu ES līmeņa sagatavotību sarežģītām hibrīdkrīzēm. Mācībās tika testētas *UCPM* un *ERCC* funkcijas, lai novērtētu to darbību sarežģītā krīzē, kam nepieciešama starpnozaru, pārrobežu un civilmilitāra koordinācija. Mācībās piedalījās vairāk nekā 900 dalībnieku no plānotāju vidus un mācību auditorija no Komisijas dienestiem, Eiropas Ārējās darbības dienesta, ES aģentūrām, Padomes, 24 dalībvalstīm, Norvēģijas, Amerikas Savienotajām Valstīm un *NATO*.

Tajā pašā gadā *UCPM* izpildīja Igaunijas, Latvijas un Lietuvas kopīgo lūgumu novērtēt to **sagatavotību masveida evakuācijai un reaģēšanu uz to**. 20 ekspertu grupa no dalībvalstīm izvērtēja valstu masveida evakuācijas procedūras, reģionālo sadarbību, sabiedrības sagatavotību un *UCPM* lomu šādos scenārijos un sniedza ieteikumus tādās jomās kā plānošana, ārkārtas patversme, medicīniskā evakuācija un ķīmiskās, bioloģiskās, radioloģiskā un nukleārā riska mazināšanas (*CBRN*) stratēģijas. Veicot šo darbu, eksperti sadarbojās ar valsts un pašvaldību iestāžu, kā arī nevalstisko organizāciju pārstāvjiem.

6.1.3. Mācīties no UCPM *aktivizēšanas novēršanas, gatavības un reaģēšanas jomā*

UCPM izveidotā **gūtās pieredzes programma (*LLP*)** dod iespēju dalībvalstīm un iesaistītajām valstīm apsvērt pieredzi, kas saistīta ar *UCPM* aktivizēšanu, tā apzinot jomas, kurās jāuzlabo reaģēšana, sagatavotība un novēršana. Papildus vispārējām *LLP* sanāksmēm īpašās sanāksmēs galvenā uzmanība tika pievērsta konkrētiem tematiem, piemēram, dabas ugunsgrēkiem,

plūdiem, reaģēšanai uz lielām zemestrīcēm vai konsulārai evakuācijai, un tās ietvēra novēršanas, sagatavotības un reaģēšanas darbības. Šo sanāksmju rezultātā ir veikti tādi pasākumi kā ugunsdzēsēju iepriekšēja izvietošana un Eiropas gatavības cīnīties pret dabas ugunsgrēkiem uzlabošana, arī palielinot *rescEU* spējas meža ugunsgrēku dzēšanai no gaisa.

Ja dalībvalstis un iesaistītās valstis ir atkārtoti aktivizējušas *UCPM* attiecībā uz vienāda veida katastrofām, Komisija ir veikusi rūpīgu apstākļu analīzi un darbības, lai **uzlabotu novēršanu un sagatavotību saskaņā ar *UCPM* lēmuma 6. panta 4. punktu**. Komisija aktīvi sadarbojas ar valstu iestādēm dialogos, lai stiprinātu novēršanas un sagatavotības pasākumus, un piedāvāja ES atbalstu šim procesam.

6.2. VALSTU INICIATĪVAS

Civilās aizsardzības iestādes ir iesaistījušās plašākā starpnozaru sadarbībā, un šo tendenci paātrināja Covid-19 pandēmija. Daudzas valstis ziņo, ka tām ir pastāvīgas struktūras, lai koordinētu darbu starp dažādām nozarēm, administratīvajiem līmeņiem un ieinteresētajām personām. Piemēram, valstu riska novērtējumi jau sen ir balstīti uz starpnozaru un daudzu ieinteresēto personu pieejām. Tomēr **valstu ziņojumos un salīdzinošajā izvērtēšanā joprojām tiek uzsvērts, ka ir jāturpina uzlabot integrētas pieejas plānošanai un īstenošanai**. Lai gan daudzas valstis apspriežas ar privāto sektoru, īpaši ar kritiskās infrastruktūras operatoriem, šai apmaiņai bieži vien ir *ad hoc* raksturs.

Attiecībā uz pārrobežu sadarbību dalībvalstis un iesaistītās valstis ziņo par **dažādiem divpusējiem un daudzpusējiem sadarbības nolīgumiem ar kaimiņvalstīm, kā arī reģionālām un starptautiskām organizācijām**. Vērā ņemami labas prakses piemēri ir Ziemeļvalstu, Beniluksa un Baltijas jūras reģioni, kur izveidotās sadarbības struktūras veicina krīzes koordināciju, riska informācijas apmaiņu, savstarpēju palīdzību un kopīgas mācības.

Civilās aizsardzības noturība ir atkarīga no **atbilstoša un elastīga finansējuma**, kas ļauj ātri reaģēt ārkārtas situācijās un nodrošināt ilgtspējīgas investīcijas, tomēr trūkst informācijas par finansējuma avotiem un piešķīrumiem valstīs. Lai gan lielākā daļa dalībvalstu un iesaistīto valstu ziņo, ka tām ir mehānismi elastīgai līdzekļu piešķiršanai steidzamām vajadzībām, tikai dažas valstis izmanto **īpašus katastrofu rezerves līdzekļus**, kas – atšķirībā no vispārējām neparedzēto izdevumu rezervēm – ir īpaši paredzēti reaģēšanai uz katastrofām, tā nodrošinot lielāku paredzamību un ātrāku piekļuvi finansējumam.

Valstis ziņo par dažādiem finanšu instrumentiem un finansējuma avotiem, kas pieejami civilās aizsardzības investīciju finansēšanai, galvenokārt no publiskiem avotiem. Tikai dažas valstis sniedz informāciju par investīciju prioritātēm un līdzekļu piešķiršanu novēršanas un sagatavotības darbībām. **ES finansējumam** ir papildinoša loma, lai novērstu investīciju nepietiekamību un atbalstītu valstu centienus stiprināt civilās aizsardzības sistēmas. Tomēr civilās aizsardzības iestādes joprojām saskaras ar grūtībām piekļūt šiem resursiem, jo tām ir ierobežotas administratīvās spējas un nepietiekamas zināšanas par finansēšanas noteikumiem.

6.3. Turpmākā rīcība

Ārkārtas operāciju centru darbības nepārtrauktības stresa testi ir devuši daudzsološu rezultātu, un līdzīgas mācības būtu jāpaplašina, lai noteiktu jomas, kurās vajadzīgi uzlabojumi, un veicinātu savstarpēju mācīšanos. Lai nodrošinātu civilās aizsardzības pakalpojumu nepārtrauktību, izšķiroša nozīme būs arī investīcijām fizisko aktīvu noturībā un operatīvajos procesos.

Lai atbalstītu efektīvu sagatavotību un operācijas, būtiska ir arī finansiālā noturība, un būs vajadzīgs pienācīgs, elastīgs un ilgtspējīgs finansējums visos līmeņos. Noturības veidošanā ir gūti panākumi, izmantojot pārrobežu un starpnozaru partnerības, taču ir jādara vairāk, lai pārvarētu juridiskos un administratīvos šķēršļus kopīgai rīcībai civilās aizsardzības jomā. Tādi instrumenti kā *BridgeforEU*[26] var palīdzēt veicināt sadarbību, un stratēģiskie katastrofu riska pārvaldības satvari var nodrošināt saskaņotākas, visas valdības pieejas.

[26] COM(2023) 790 final, 12.12.2023.

ES sagatavotības savienības stratēģijai būs būtiska nozīme, lai virzītu rīcību sistēmas noturībai visās attiecīgajās politikas jomās saskaņā ar visas valdības pieeju, tai skaitā, izstrādājot minimālos sagatavotības kritērijus pamatpakalpojumiem. Būtu sistemātiskāk jārisina grūtības piekļūt finansējuma avotiem no citām politikas jomām, ko var veikt, uzlabojot spēju veidošanu un paraugprakses apmaiņu starp dienestiem un valstīm, lai panāktu integrētāku pieeju noturības pret katastrofām un krīzēm un sagatavotības stiprināšanai.

UCPM ir veicis pasākumus, lai novērstu minētos šķēršļus, izmantojot izpratnes veicināšanu, palīdzību projektu izstrādē un rīkus investīciju plānošanas atbalstam. Šie centieni būs jāpalielina, lai apmierinātu augošo pieprasījumu.

7. ATBALSTA PALIELINĀŠANA VALSTU CENTIENIEM – PAPLAŠINĀTĀ SPĒJU VEIDOŠANAS RĪKKOPA

Savienības Civilās aizsardzības zināšanu tīkls (*UCPKN*) kopš tā darbības sākuma 2021. gadā **ir kļuvis par civilās aizsardzības kopienas pamatplatformu**, kas ieinteresētajām personām dod iespēju sazināties un dalīties ar zināšanām, tādējādi paaugstinot *UCPM* ārkārtas reaģēšanas operāciju sagatavotības līmeni. Izmantojot savu tīmekļa platformu, informatīvo biļetenu un pasākumus, *UCPKN* pastāvīgi informē sabiedrību par *DRG* īstenošanu un saistītajiem tematiem. Tīkla tiešsaistes zināšanu bibliotēka[27], kas tika izveidota 2024. gadā, nodrošina resursu repozitoriju par *DRG* un katastrofu riska pārvaldību, savukārt interaktīvas diskusiju grupas[28], piemēram, riska paziņošanas grupa, ļauj speciālistiem apmainīties ar idejām un paraugpraksi.

Komisija ir paplašinājusi *UCPM* spēju veidošanas rīkkopu, lai labāk atbalstītu civilās aizsardzības centienus katastrofu riska novēršanas, sagatavotības un noturības veidošanas jomā. Rīkkopa ir saskaņota ar *UCPM* stratēģiskajām prioritātēm un *DRG* un ietver:

I. ***UCPM* dotācijas noturībai pret katastrofām**: "Tehniskā palīdzība katastrofu riska pārvaldībai" (1. virziens)[29], kas paredzētas vienas valsts projektiem, un "Zināšanas rīcībai novēršanas un sagatavotības jomā" (*KAPP*)[30], kas atbalsta daudzvalstu sadarbības iniciatīvas;
II. **Tehniskās palīdzības finansēšanas mehānisms (*TAFF*)**[31], kas ieviests 2024. gadā, lai piedāvātu speciālās zināšanas katastrofu riska pārvaldībā un ko nodrošina Pasaules Banka un Globālais katastrofu mazināšanas un seku novēršanas mehānisms (*GFDRR*).

2023.–2024. gadā 65 projekti no dažādām valstīm saņēma atbalstu no *Track1*, *KAPP* un *TAFF*, un kopējais ES finansējums bija 43 miljonu EUR. Ar šiem projektiem ir sekmēta visu *DRG* īstenošana.

III. ***UCPM* savstarpējās izvērtēšanas programma** tās 2022.–2024. gada ciklā turpināja piedāvāt valstu un reģionālajām civilās aizsardzības iestādēm iespēju saņemt to katastrofu risku pārvaldības sistēmu neatkarīgu izvērtējumu no kolēģiem citās valstīs. Programma ir

[27] https://civil-protection-knowledge-network.europa.eu/knowledge-library
[28] https://civil-protection-knowledge-network.europa.eu/groups
[29] https://civil-protection-knowledge-network.europa.eu/technical-assistance-disaster-risk-management-call-proposals-track1
[30] https://civil-protection-knowledge-network.europa.eu/knowledge-action-prevention-preparedness-call-proposals-kapp
[31] https://civil-protection-knowledge-network.europa.eu/technical-assistance-financing-facility-taff

atjaunināta, lai iekļautu jaunu metodiku, kas pielāgota dabas ugunsgrēku riska pārvaldībai un kas ir izmantota, pārskatot dabas ugunsgrēku riska pārvaldību Grieķijā[32], Itālijā[33] un Vācijas Brandenburgas federālajā zemē[34], tā uzskatāmi parādot pieejas pielāgojamību valsts un reģionālajam kontekstam.

2024. gada darbseminārā[35], kurā piedalījās izvērtēto valstu pārstāvji un salīdzinošās izvērtēšanas speciālisti, tika uzsvērta salīdzinošās izvērtēšanas programmas vērtība zināšanu apmaiņas sekmēšanā un uzlabojumu veicināšanā. Tika plaši atzīti un augsti novērtēti 2022.–2024. gada ciklā veiktie uzlabojumi, tai skaitā procesa pilnveide, analītiskās sistēmas uzlabošana un reformu veicināšana.

2024. gadā *UCPM* arī veica **četras novēršanas un sagatavotības misijas** – Čehijā par dabas ugunsgrēku riska pārvaldību, Čīlē – par meža ugunsgrēkiem, Ukrainā saistībā ar *CBRN* un Igaunijā, Latvijā un Lietuvā – par masveida evakuāciju.

Visaptverošā ***UCPM* mācību programma** ir palīdzējusi sagatavot ekspertus un uzlabot spējas reaģēt uz dažāda veida katastrofām. 2023. gadā programma tika pārskatīta, lai stiprinātu ekspertu un personāla individuālās kompetences, koordināciju un starptautiskajā izvietošanā iesaistīto reaģēšanas spēju sadarbspēju. Tika veiktas trīsdesmit mācības (*EU MODEX* un pilna mēroga mācības), pamatojoties uz konkrētiem scenārijiem, tai skaitā attiecībā uz zemestrīcēm, neatliekamās medicīniskās palīdzības situācijām, meža ugunsgrēkiem, plūdiem un *CBRN*. Šīs darbības ir palīdzējušas palielināt ES kolektīvo sagatavotības līmeni katastrofu seku novēršanai.

7.1. Turpmākā rīcība

UCPM atbalsta rīki ir ievērojami attīstījušies un piedāvā plašāku iespēju klāstu, kas ir saskaņotas ar *DRGS*, vienlaikus ļaujot tos pielāgot, lai apmierinātu valstu un reģionālo iestāžu unikālās vajadzības. *UCPKN* ir pilnveidots, lai atvieglotu piekļuvi labai praksei, pētniecībai un savstarpējai apmācībai.

Turpmākajos gados tiks atjaunināta vispārējā salīdzinošās izvērtēšanas sistēma (*PRAF*), kas nodrošinās tās pastāvīgu atbilstību un efektivitāti. Turklāt laikposmā no 2025. līdz 2027. gadam ir plānotas sešas salīdzinošās izvērtēšanas, sākot ar Kosovu* un Čehiju, kas sniegs vērtīgas iespējas savstarpējai mācīšanās un paraugprakses apmaiņai. Turpinot attīstīt un uzlabot atbalsta instrumentus, Komisija, kā arī dalībvalstis un iesaistītās valstis būs labāk sagatavotas, lai stiprinātu riska pārvaldību un noturības veidošanu.

[32] https://civil-protection-humanitarian-aid.ec.europa.eu/document/download/a7be6df5-6e70-4397-ae7e-53f5d74374da_en?filename=EL%20Peer%20Review_final%20report.pdf
[33] https://civil-protection-humanitarian-aid.ec.europa.eu/document/download/10fe9a6f-869e-4fa6-923e-d4bdc8400129_en?filename=peer%20review%20wildfires%20italy_final%20report%202024.pdf
[34] https://civil-protection-knowledge-network.europa.eu/system/files/2025-07/wildfire-peer-review-lb_final-report-june-2025_en.pdf
[35] https://civil-protection-knowledge-network.europa.eu/news/ucpm-peer-review-programme-lessons-learnt-and-next-steps

* Šis nosaukums neskar nostājas par statusu un atbilst ANO DP Rezolūcijai 1244 un Starptautiskās Tiesas atzinumam par Kosovas neatkarības deklarāciju.

8. SECINĀJUMI

Katastrofu riska pārvaldība ES pēdējos gados ir ievērojami uzlabojusies, kas ir stiprinājis ES civilās aizsardzības sistēmu un apliecinājis tās spēju pielāgoties augošajām prasībām strauji mainīgajā riska vidē. Tāpat valstu ziņojumi saskaņā ar *UCPM* lēmumu atspoguļo pastāvīgo progresu riska pārvaldībā valsts līmenī. *UCPM* reaģēšanas spēju un potenciāla paplašināšana apvienojumā ar lielāku uzsvaru uz proaktīvu riska pārvaldību un noturības veidošanu ir devusi iespēju ES labāk reaģēt uz arvien sarežģītākām katastrofām.

DRG pieņemšana 2023. gadā bija nozīmīgs atskaites punkts, kas nodrošināja kopīgu virzību piecās galvenajās civilās aizsardzības jomās: uzlabot prognozēšanu, iedzīvotāju sagatavotību, agrīno brīdināšanu, reaģēšanas spējas un civilās aizsardzības noturību. Īstenotās īpašās pamatiniciatīvas ir sekmīgi pārvērtušas šīs prioritātes konkrētā rīcībā, iesaistot valstu civilās aizsardzības iestādes un citus partnerus sadarbības centienos palielināt ES noturību.

UCPM progress ir svarīgs ne tikai kā nozares attīstība, bet arī sniedz informāciju plašākiem stratēģiskiem centieniem stiprināt ES sagatavotību. ES sagatavotības savienības stratēģijā ar tās visaptverošo redzējumu par ES sagatavotību ir izklāstītas darbības, kas jāveic, lai labāk prognozētu un novērstu dažādus riskus un apdraudējumus un reaģētu uz tiem, kā arī palielinātu sabiedrības informētību un saziņu ar to un iesaistītu iedzīvotājus. Ciešā saskaņotība starp *UCPM* darbu un ES sagatavotības savienības stratēģijas redzējumu sniedz unikālu iespēju ES izmantot *UCPM* priekšrocības un speciālās zināšanas, lai veicinātu progresu sagatavotības un noturības veidošanas jomā.

UCPM ir apliecinājis savu vērtību kā ES civilās aizsardzības sistēmas būtiska sastāvdaļa. *UCPM* turpmākā attīstība, it īpaši, turpinot īstenot *DRG* un izstrādāt tā spēju veidošanas rīkus *UCPKN* ietvaros, sniegs būtisku ieguldījumu ES sagatavotības savienības stratēģijas plašākā tvērumā un vērienā.

Raugoties nākotnē un ņemot vērā strauji mainīgo riska vidi, joprojām ir būtiski turpināt šo darbu. Lai stiprinātu Eiropas noturību, būs vajadzīga visas ES, tās dalībvalstu un pilsoniskās sabiedrības nerimtīga apņemšanās un kolektīva rīcība. Visaptveroša, uz risku balstīta pieeja ir būtiska, lai mazinātu neaizsargātību un virzītu stratēģiskās investīcijas ES spējās, kas vajadzīgas, lai novērstu un mazinātu turpmākas krīzes, sagatavotos tām un atgūtos no tām.

Sadarbībai sagatavotības jomā ir jāattiecas arī uz tuvākajiem kaimiņreģioniem ārpus Savienības. Noturības uzlabošana šajos reģionos veicinās kopīgu drošību, tā galu galā stiprinot pašas ES noturību.